

РЕЦЕНЗИЯ

От: *доц. д-р Ирина Петкова Казанджиева-Йорданова;*
Катедра „Финанси“, Университет за национално и световно стопанство;

Научна специалност: „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Банково дело) в УНСС.*

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №1581/15.07.2020г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Илиана Видинова Андропова*
Тема на дисертационния труд: *Състояние и проблеми на банковото посредничество при усвояване на европейски фондове в България*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Финанси“, Финансово-счетоводен факултет на УНСС по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Банково дело) съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №933/16.04.2013 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 11.04.2013-11.04.2020 г. под научното ръководство на проф. д-р Силвия Трифонова.

Докторантката Илиана Андропова е родена на 08.12.1987 г. в гр. Бургас. Завършва средното си образование в Немската езикова гимназия в родния си град. Владее на много високо ниво немски и английски език. Завършва бакалавърска степен по Финанси през 2010 г., като успоредно с това и втора специалност по Международни икономически отношения в УНСС. През 2011 г. докторантката придобива магистърска степен в УНСС по Финансов мениджмънт, а през 2013 г. зачислява задочна докторантура към катедра „Финанси“ на УНСС с тема на дисертационния труд в

областта на банковото посредничество при усвояването на европейски фондове.

От биографичната справка на докторантката прави впечатление сериозният ѝ практически опит в областта на кредитирането на МСП, започнал още 2009 г., когато Илиана Андропова постъпва на работа в Алфа банк, като младши кредитен анализатор в управление „Кредитен риск – корпоративни клиенти“. Професионалното развитие на Илиана Андропова продължава в банките в кредитирането на МСП и корпоративното кредитиране, като от 2012 г. до 2019 г. тя работи като експерт в отдел „Одобряване на кредити на МСП“, а от 2019 г. до настоящия момент тя работи като главен експерт в отдел „Корпоративни клиенти“ на Българската банка за развитие.

Отчитайки сериозният практически опит на докторантката и връзката му с темата на дисертационния труд, съвсем естествена и обяснима е практическата му ориентация на труда и високото му качество.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд е с общ обем на текста от 408 стр., като приложенията към него са в обем на 109 стр. В изложението са представени 17 фигури и 55 таблици. Изложението е структурирано в увод, три глави и заключение. В библиографията са посочени 140 източници - статии, книги, интернет източници, нормативни документи. Цитираната от докторантката използвана литература е посочена по тематика – българско законодателство, законодателство на ЕС, насоки, научни публикации и други научни публикации – основно статии от медиите и други Интернет източници. Източниците са използвани добросъвестно от докторантката.

Темата на представения от докторантката труд е безспорно актуална – изследвана е ролята на банковото посредничество в България при усвояването на средства по европейски програми. Специален акцент е поставен върху МСП в ролята им на бенефициенти по различни европрограми и ролята на банките при усвояването на средствата по тези програми от МСП. В изследването са обхванати широк спектър от проблеми – затрудненията при намиране на съфинансиране от бенефициентите по европрограми, ролята на банките при осигуряване на мостово финансиране, представен е и ефектът на усвоените средства по европрограми върху ключови макроикономически индикатори. Дисертационният труд не е сведен само до описание и анализ на посочените по-горе проблеми, но са направени предложения за тяхното

решаване, което може да се приеме като принос от страна на авторката и дава по-практическа ориентация на нейното изследване.

Защитената от докторантката изследователска теза е, че банковите институции успешно допринасят към процеса на реализиране на проекти по оперативни програми на ЕС и към размера на усвояване на европейските фондове основно чрез предоставяне на финансиране на бенефициентите на безвъзмездна помощ. Банките не предоставят обаче на всяка цена мостови кредити – те запазват изискванията си към кредитополучателите, аналогични на общите изисквания за установяване на кредитоспособност при юридически лица.

В хода на извършеното изследване докторантката поставя за решаване следните две хипотези:

Хипотеза 1: Броят на инвестиционните кредити, отпуснати от банковата система на нефинансовия сектор в България, оказва влияние върху реалния размер на получените плащания по ОП от ЕС.

Хипотеза 2: Критериите за разглеждане на кредити за мостово финансиране при европейски проекти не се различават от тези при стандартни инвестиционни кредити в българската банкова система.

Поставените от докторантката изследователски задачи са:

1. Да се направи обобщен преглед на характеристиките и усвояемостта на ОП към Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС за програмните периоди 2007-2013 г. и 2014-2020 г., придружен с проучване на основните финансови инструменти на ЕС за двата периода;
2. Да се очертаят тенденциите при движението на основните макроикономически показатели, върху които усвоените средства от фондовете на ЕС оказват влияние чрез обобщаване на резултатите от модела SIBILA, версия 2.0 на МФ;
3. Да бъдат изведени основните проблеми, пред които се изправят участниците в процеса на усвояване на средства от фондовете на ЕС с акцент върху проблемите на бенефициентите при търсене на съфинансиране на проектни дейности;
4. Да се направи анализ на функциите на банките като посредник в процеса на усвояване на средствата на фондовете на ЕС, като обстойно се обследва финансиращата им роля с обхват върху видовете и характеристиките на основните механизми за мостово финансиране;
5. Да се направи иконометрично оценяване на ролята на банковото посредничество при усвояването на средствата от фондовете на ЕС чрез регресионен анализ, като се изследва влиянието на броя на

одобрените дългосрочни кредити в банковата система и темпа на инфлацията върху сумата на получената безвъзмездно помощ по ОП;

- б. С помощта на дескриптивен анализ да се извеждат основните проблеми, които възпрепятстват банките да дадат положително решение за инвестиционно и мостово финансиране, и да бъдат направени предложения за преодоляването им с поглед към следващия Програмен период 2021-2027 г. с цел увеличаване усвояемостта на средствата от фондовете на ЕС и подобряване на основните макроикономически показатели в страната в съответствие с политиката по сближаване на икономиката ни със средните нива на ЕС.

В първата глава на дисертационния труд детайлно са описани спецификите на различните европрограми в двата програмни периода – 2007-2013 г. и 2014-2020 г., разгледани са ефектите от реализираните програми върху ключови макроикономически показатели, направен е преглед на съществуващите финансови инструменти, договорени по линия на ЕС и НГФ. Ролята на първата глава е определена от докторантката като основополагаща за доказване на изведените хипотези в дисертационния труд. Във втората глава подробно са разгледани проблемите, с които се сблъскват бенефициентите в процеса на усвояване на средствата по европейските програми, като е поставен акцент върху МСП. В тази глава е направен преглед на водещи изследвания по проблематиката на усвояването на средства по европейските структурни и инвестиционни фондове и са идентифицирани проблемите, свързани с ограничения достъп до средства за съфинансиране от бенефициентите. В третата глава е изведена ролята на банковата система по отношение на усвояването на средства по европейски програми, като се разглеждат основните функции, които банките изпълняват при този процес. Представено е иконометрично изследване /регресионен модел/, чрез което се доказва наличието на зависимост между броя на отпускнатите инвестиционни кредити от банките и сумата на усвоените средства по европейски програми. В тази глава с помощта на дескриптивен анализ са изведени основните проблеми, които възпрепятстват банките при отпускане на мостово финансиране на бенефициентите по европейски програми. На база на тествания от докторантката регресионен модел са направени следните изводи: съществува права зависимост между инфлацията и получения размер на плащанията и права зависимост между броя дългосрочни кредити, отпускнати от банки за нефинансови предприятия, и размера на реално получените плащания по оперативни програми, като по-съществен за

целите на изследването е вторият извод. Използваните данни за извършването на иконометричното изследване са обосновани, като са извършени необходимите диагностициращи тестове при прилагането на модела и са интерпретирани неговите резултати.

В третата глава чрез дескриптивен анализ, извършен на портфейлна основа, се потвърждава втората хипотеза, поставена за доказване от докторантката, а именно – критериите за разглеждане на кредити за мостово финансиране по проекти по европейски програми не се различават от критериите при стандартните инвестиционни кредити. В тази глава детайлно са разгледани проблемите, пред които се изправят банките при одобряването на кредити при осигуряване на мостовото финансиране, както и специфичните рискове, които банките срещат при кредитиране на европейски проекти. Като основни причини за откази на кредити докторантката посочва липсата на собствено участие, високата задлъжнялост на дружествата, които кандидатстват за кредит, ниското ниво на оперативната печалба, недостатъчното по размер и/или неприемливо обезпечение. В третата глава са направени предложения от докторантката за подобряване на банковото посредничество при усвояване на средствата по европейски програми, което придава практическо значение на дисертационния труд.

В заключението са обобщени изводите от изследването по отношение на състоянието и проблемите на банковото посредничество при кредитирането на проекти, финансирани по европейски програми.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Смятам, че поставените от докторантката задачи в дисертационния труд са коректно изпълнени. Научните приноси са оригинално изведени и с практическа насоченост, което извежда дисертационния труд от сферата на теоретичните постижения, а му придава практически нюанси и увеличава стойността на извършеното изследване.

За доказването на първата хипотеза е използван иконометричен регресионен модел, като е обхванат периодът от третото тримесечие на 2008 г. до второто тримесечие на 2019 г. Моделът е преминал необходимите диагностициращи тестове и са интерпретирани неговите резултати. Той доказва хипотезата, че съществува връзка между броя и обема на кредитите над 1 година, предоставени на нефинансови предприятия и реално получените плащания по оперативни програми от ЕС. Правилно е обосновано включването в модела само на кредитите над 1 година, а не на общия размер кредити, предоставени на нефинансови предприятия.

Чрез дескриптивен анализ се доказва втората хипотеза, че критериите за разглеждане на кредити за мостово финансиране при европейски проекти не се различават от тези при стандартни инвестиционни кредити.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд се отличава със съществени положителни характеристики, а именно – избрана е актуална и интересна тема с практическа насоченост за извършеното от докторантката изследване, направено е много подробно и обстойно разглеждане на изследвания проблем, безспорна е практическа ориентация при разглежданата проблематика, много добре са представяни проблемите, свързани с усвояването на средствата при МСП. Изложението в дисертацията се отличава с логична структура, като в началото на всяка глава е представено кратко резюме на нейното съдържание.

Като основни приносни моменти на дисертационния труд бих посочила извеждането на зависимости и особености по отношение на факторите, обуславящи динамиката на усвояването на средствата по европейски програми, както и направените препоръки към банките за въвеждане на механизми с цел постигане на по-висок процент на одобрени инвестиционни кредити и по-висок процент на усвояване на средства по еврофондовете.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представени са 5 публикации, които са свързани с различни аспекти на дисертационния труд. Докладите са представяне на университетски научни конференции, като единият от докладите е в съавторство с научния ръководител и той е включен в колективна монография на Финансово-счетоводния факултет на УНСС. В два от по-скорошните доклади на докторантката е разгледана също особено актуална в днешно време тема – за дигиталната трансформация на финансовите услуги, като докторантката конкретно разглежда въпросите, свързани с дигиталната трансформация на фирменото кредитиране и дигиталната трансформация на предлаганите финансови инструменти на ЕС като механизъм за повишаване усвояемостта на средствата по еврофондовете.

6. Оценка на автореферата

Представеният автореферат отразява вярно и коректно съдържанието на дисертационния труд. Изведените 5 научни приноси според мен действително отговарят на научните постижения в дисертационния труд на докторантката.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд представлява завършено изследване, което има своите достойнства от гледна точка на оригиналност, приноси и практическа насоченост. Отличава се с прецизност, детайлност, старание и много добре познаване на проблематиката от докторантката.

В дисертационния труд се доказва наличието на права връзка между броя дългосрочни кредити, отпуснати от банките на нефинансови предприятия, и размера на реално получените плащания по ОП, като тази връзка е количествено измерена, като увеличението на отпуснатите кредити с 1 брой би довело до ръст на усвоените средства с 45 хил. лв. Увеличението на реално усвоените средства по ОП има благоприятен ефект върху ръста на БВП, който съгласно симулационният модел SIBILA е изчислен на 5,5%. В хода на дискусиата по време на обсъждането на дисертационния труд би било интересно докторантката да сподели опита си по отношение на видовете кредитни продукти, разработени от банките конкретно за МСП, които получават финансираня по различни ОП? Могат ли да се обособят специфични особености при управление на кредитния риск при тези кредити и какви са те?

8. Заключение

Имайки предвид изложеното от мен по-горе, **убедено давам своята положителна оценка за представения дисертационен труд на докторантката Илиана Видинова Андропова** и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Илиана Видинова Андропова по научната специалност “Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”.

25.09.2020
Гр. София

Подпис:
Доц. д-р Ирина Казанджиева